

**ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ ЯК ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ**

Одеський національний економічний університет

Lebedyev I.V., Doctor of Economic Sciences, Associate Professor

**TOURISM AND RECREATION AS FORMING FACTORS
HUMAN CAPITAL**

Odessa National Economic University

Анотація. В роботі розглядаються поняття рекреаційно-туристичної сфери, її ролі у суспільстві у цілому і, зокрема, у формуванні, нагромадженні і розвитку людського капіталу як одного з найважливіших чинників соціально-економічного прогресу у сучасних умовах.

Ключові слова: туризм, рекреація, рекреаційно-туристична сфера, людський капітал.

Abstract. The concept of recreation and tourism and theirs role in society and in formation, accumulation and development of human capital as one of the most important factors of social and economic progress in the modern world are considered.

Keywords: tourism, recreation, recreation and tourism, human capital.

У сучасних умовах одним з найважливіших чинників соціально-економічного прогресу і джерелом нагромадження національного багатства є людський капітал. За висновками аналітиків Світового банку, саме якісний людський капітал створює 80% ВВП розвинутих країн [1].

Людський капітал - це сукупність природних здібностей (стан фізичного і психічного здоров'я, працездатність, витривалість), а також набутих знань, професійних навичок, мотивацій до праці й розвитку, загальної культури, яка включає етичні цінності, знання та дотримання норм, правил, законів

людського співжиття. Таким чином, людським капіталом є людські здібності, які використовуються в будь-якій сфері суспільно корисної діяльності для задоволення різноманітних потреб людини, організації, суспільства і завдяки цьому впливають на зростання доходів свого власника та національного доходу [2].

Формування, нагромадження і розвиток людського капіталу здійснюється шляхом задоволення життєвих потреб, підвищення якості життя, освіти і виховання, придбання людиною нових знань і навичок, надання можливостей для збільшення і реалізації інтелектуальних і фізичних здібностей до продуктивної праці. Пріоритетним аспектом діяльності у цьому напрямі є покращення здоров'я населення, зниження захворювань, збільшення тривалості життя, провідну роль у чому мають не тільки сфера медичного обслуговування, але й рекреації і туризму.

Рекреація (лат. *recreatio* - відновлення) - комплекс оздоровчих заходів, що здійснюються з метою відновлення нормального самопочуття і працездатності людини. Вони охоплюють всі види відпочинку поза місцем постійного мешкання - санаторно-курортне лікування, туризм, аматорський спорт, рибальство та ін.

Рекреаційно-туристична сфера - це складне утворення, важлива частина національної економіки, що об'єднує різноманітні галузі, підгалузі та види діяльності, розгалужену систему рекреаційних і туристичних закладів, підприємств інфраструктури та інших суміжних галузей, котрі мають тісні виробничі й економічні зв'язки, спільно використовують ресурси з метою задоволення різноманітних оздоровчих, пізнавальних, культурних та інших потреб населення.

Важлива роль рекреації та туризму у суспільстві розкривається через широке коло ефектів: економічних, соціальних і екологічних. Економічні ефекти проявляються у задоволенні попиту населення на відповідні послуги і товари, збільшенні ВВП, поповненні бюджету, здійсненні позитивного впливу на економіку у цілому. Частка туристичної галузі у світовому ВВП на протязі

декілька років складає 9 %, а середні темпи зростання туризму становлять 7-9 % на рік [3]. Сферу рекреації та туризму вигідно відрізняють такі чинники: невеликі початкові інвестиції, вища, ніж в інших галузях, оборотність капіталу, короткий термін окупності, досить високий рівень рентабельності, відносно стабільний попит на послуги. Ця сфера підтримує майже 50 суміжних галузей і створює додаткові робочі місця: один турист дає роботу 10 особам. Створення одного робочого місця в туризмі в 20 разів дешевше, аніж у промисловості. Таким чином, туризм здійснює прямий вплив на підвищення життєвого рівня. Опосередкований вплив туризму знаходить відображення у створенні і розвитку місцевої інфраструктури і сервісних служб, якими користуються як туристи, так і місцеве населення.

Соціальні ефекти рекреації та туризму проявляються у покращенні здоров'я населення, підтримці людей на належному рівні фізичної підготовки, залученню їх до занять фізичною культурою і спортом, відновленні душевної рівноваги. Як свідчать дослідження, оздоровлення дає змогу скоротити у народному господарстві витрати на тимчасову непрацездатність одного зайнятого на 3-4 дні щорічно, знизити втрати робочого часу від скорочення смертності у працездатному віці на 6-7 днів щорічно, зменшити перебування на лікуванні в стаціонарі на 2-3 дні, підвищити продуктивність праці на 3 %, скоротити кількість відвідувань поліклінік у 2 рази [4, С.174].

Туризм допомагає повноцінно використовувати вільний час людини, розширяти його кругозір, поєднувати активний відпочинок з пізнанням світу. Він культурно збагачує людину, сприяє розвитку людської особистості і тим самим - підвищенню культурного рівня суспільства. Туристичні подорожі сприяють задоволенню прагнень людей до ознайомлення з відомостями в галузі історії, економіки, природи, культури, науки і техніки, етнографії, фольклору тощо. У туристичній подорожі надається можливість насолоджуватися красою природи, витворами архітекторів, скульпторів, художників, що сприяє естетичному вихованню. Крім того, відбувається подолання дефіциту спілкування людей у неформальній обстановці, без врахування виробничої

субординації і соціального статусу. Спортивний туризм розвиває такі риси людського характеру, як колективізм, дисциплінованість, завзятість і наполегливість.

Екологічний ефект рекреації та туризму полягає в тому, що, використовуючи природні ресурси, вони також можуть служити засобом їх збереження і відновлення через організацію різних форм природо-пізнавальної, природо-виховної та природоохоронної діяльності. Суспільство намагається зберегти цінні рекреаційні ресурси шляхом прийняття спеціальних законодавчих актів, створення мережі національних парків, природних і культурних заповідників та інших територій і об'єктів.

Україна має потужний рекреаційний потенціал: курортні та рекреаційні зони займають майже 13 % її території. За даними Українського НДІ медичної реабілітації МОЗ України, 57% природних лікувальних ресурсів Європи знаходиться у нашій країні. Однак цей потенціал використовується не повною мірою: частка прямих надходжень від туризму у ВВП України, за даними Всесвітньої Ради з подорожей і туризму (WorldTravel&TourismCouncil – WTTC) у 2000-2015 роках коливалася у межах 1,7-2,5 % [3].

Останніми роками розвиток рекреаційно-туристичної сфери в Україні характеризується різноспрямованими тенденціями: протягом 2001-2014 рр. обсяг рекреаційно-туристичних та соціально-культурних послуг, реалізованих населенню, зростав, але кількість відповідних об'єктів суттєво скоротилася, особливо - спеціалізованих засобів розміщення (санаторіїв і т. п.) - із 3304 до 1928 (на 41,6%), чисельність обслугованих скоротилася на 47 % [5, С. 121], оздоровлених дітей – на 55 % [6, С. 6-8, 21].

Оздоровлення і рекреація мають важливу роль у соціальному і економічному розвитку суспільства, заслуговують на постійну увагу соціальних партнерів. Вважаємо за доцільне включити у Генеральну Угоду про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні пропозицію профспілок про передбачення у фінансових планах підприємств і організацій коштів на

забезпечення оздоровчих і спортивних заходів не менше ніж 0,3 % від фонду оплати праці.

Література

1. Institutional quality mediates the effect of human capital on economic performance [Електроний ресурс] / Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/747031468156900193/Institutional-quality-mediates-the-effect-of-human-capital-on-economic-performance>

2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Товариство «Знання», КОО, 2001, С. 16-17.

3. WTTC Data Gateway: Ukraine: Direct contribution to GDP [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.wttc.org/datagateway>

4. Каленюк С. С., Котенко Т.М. Соціальні аспекти розвитку рекреації і туризму як значущого сегменту світового господарства: теоретико-методологічні засади / С.С. Каленюк, Т.М. Котенко // Науковий вісник УжНУ. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Вип. 3. - 2015. - С. 172-176.

5. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році : стат. бюл. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. - К. : Державна служба статистики України, 2016. - 200 с.

6. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення і відпочинку влітку 2015 року : стат. бюл. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. - К. : Державна служба статистики України, 2015. - 58 с.

Відправлено 25.03.2017 р.

© Лебедев І.В.